

Акулюшина М. О.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ SWOT-АНАЛІЗУ ПРИ ПЛАНУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуті можливості застосування методики SWOT-аналізу у процесі інвестиційно-інноваційного проектування на промислових підприємствах. Визначено необхідність реалізації даного методу дослідження для оцінки середовища розвитку проектів у сучасних економічних умовах. Досліджено алгоритм проведення аналізу на прикладі промислового підприємства та запропоновано класифікацію інвестиційно-інноваційних проектів за результатами побудовання SWOT-матриці.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційні процеси, інвестиційно-інноваційний проект, SWOT-аналіз, фактори середовища проекту, SWOT-матриця.

1. Вступ

Перехід промислових підприємств на інноваційний тип господарювання є у сучасних економічних умовах однією з умов забезпечення їх конкурентоспроможності та сталого зростання. Розвиток промисловості неможливий без швидкого реагування на зміни світового економічного простору, умов господарювання, зміни потреб ринку в інноваційних продуктах та технологіях. Залучення інвестиційних коштів під реалізацію інноваційних проектів дають змогу підприємствам реалізовувати стратегічні програми розвитку, виходу на нові ринки, випуск нової продукції та ін. При цьому вибір ефективного інвестиційно-інноваційного проекту для промислового підприємства не тільки сприяє покращанню його фінансових показників, але й забезпечує соціальний ефект, створюючи робочі місця та підвищуючи рівень платоспроможності населення [1].

В складних умовах трансформаційної економіки однією з головних проблем є визначення можливостей реалізації інвестиційно-інноваційних проектів з урахуванням факторів середовища їх розвитку на підприємстві.

SWOT-аналіз — це інструментарій, що дає можливість визначити перелік факторів найбільшого впливу на проект та дає змогу керівництву визначити «вузькі місця» проекту для подальшого коригування показників їх ефективності. У цілому техніка проведення SWOT-аналізу розроблена та використовується у рамках стратегічного управління для визначення можливостей реалізації обраної керівництвом підприємства стратегії чи їх комбінації [2–4]. Під впливом змін ринкового оточення останнім часом все більшого поширення технологія SWOT-аналізу отримала в рамках антикризового управління як інструмент для визначення потенційних можливостей підприємства та їх співставлення з внутрішніми резервами. Також в останні роки отримала поштовх гіпотеза про використання модифікованого SWOT-аналізу в рамках оцінки в цілому діяльності та перспектив розвитку підприємства та вибору напрямку даного розвитку в стратегічному плані. Так, у працях

вітчизняних та зарубіжних авторів SWOT-аналіз позиціонується як основний інструмент визначення вектора спрямованого розвитку підприємства в умовах, що сформувались на ринку [3, 5].

Використання методів дослідження середовища розвитку інвестиційно-інноваційних проектів є на сьогодні особливо актуальними на попередніх, передпланових етапах дослідження проектів, з метою зниження ризику вкладання коштів в інвестиційно-інноваційні проекти [6].

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Характерною рисою проведення модифікованого SWOT-аналізу є компонування результату аналізу як цілісного напрямку розвитку підприємства. Підприємство при цьому розглядається як цілісний «організм», і фактори зовнішнього та внутрішнього впливу діють на нього одночасно та неперервно. Ряд авторів у своїх працях зазначають, що некоректно враховувати вплив одних чи інших факторів окремо від інших [2–5, 7, 8]. Саме тому в сучасних умовах розвитку промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання необхідно проводити інтегровані види аналізу, які дозволять визначити комплексний вплив факторів.

На практиці методика модифікованого SWOT-аналізу застосовується найчастіше в рамках визначення напрямку стратегічного розвитку підприємства. Такий аналіз дозволяє визначитись із стратегічними рішеннями в цілому по підприємству та врахувати всі особливості його поточного стану.

Доцільність застосування такого методу оцінки факторів середовища розвитку підприємства зазначаються у працях багатьох авторів, більш того визначається необхідність використання такого методу, як основи прогнозів та розробки стратегічних планів та одного із напрямів антикризового управління [7]. Однак використання методики модифікованого SWOT-аналізу при плануванні інвестиційно-інноваційного розвитку підприємства розглянуте недостатньо [9].

Саме відсутність практики застосування даної методики оцінки в рамках передпланових досліджень ефективності інвестиційно-інноваційних проектів обумовлюють необхідність дослідження в цьому напрямі.

3. Об'єкт, ціль та задачі дослідження

Об'єкт дослідження — процес оцінки середовища розвитку та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів на промислових підприємствах.

Проведені дослідження ставили за мету визначення можливості застосування методики модифікованого SWOT-аналізу в рамках проведення передпланових досліджень інвестиційно-інноваційних проектів на промислових підприємствах шляхом визначення вектору спрямованого розвитку підприємства.

Для досягнення поставленої мети вирішувались наступні задачі:

- визначити алгоритм проведення модифікованого SWOT-аналізу для інвестиційно-інноваційних проектів;
- встановити результативність такої оцінки середовища розвитку проекту для промислового підприємства на практичному прикладі для наочної демонстрації необхідності застосування даної методики в рамках оцінки перспективності проектів.

4. Матеріали та методи дослідження застосування методики модифікованого SWOT-аналізу в рамках передпланових досліджень інвестиційно-інноваційних проектів на промислових підприємствах

Передпланові дослідження — це прогнозно-аналітична основа планових рішень, яка спрямована на обґрунтування проектів планів [3]. Задача передпланових досліджень (розробок) полягає у виявленні тенденцій розвитку в сучасних умовах, оцінюванні рівня задоволення потреб населення та ринку, визначенні нових потреб, оцінюванні можливостей науки та техніки, об'єднанні можливостей науки та виробництва в досягненні визначених на перспективу соціально-економічних цілей. Система передпланових досліджень являє собою сукупність послідовно здійснюваних багаторазових експертиз, кожна з яких включає такі операції: сортування, відбір, оцінку та вибір [9–11].

Передпланова оцінка ефективності промислових інвестиційно-інноваційних проектів, являє собою прогнозно-аналітичну основу інвестиційних рішень, спрямовану на обґрунтування вибору інвестиційно-інноваційних проектів на промислових підприємствах [6].

В рамках передпланової оцінки ефективності інвестиційно-інноваційних проектів на промислових підприємствах автором пропонується проведення модифікованого SWOT-аналізу, який дасть змогу визначити життєстійкість інвестиційно-інноваційних проектів, що представляються для розгляду керівництву підприємств. Така оцінка дасть змогу визначити залежність проектів від зовнішніх та внутрішніх умов його розвитку та реалізації, а також стане основою для оцінки їх чутливості до змін ряду факторів. Це дасть змогу розробити заходи зі зниження чутливості проекту до негативного впливу [12–16].

Використання методу SWOT-аналізу в ході реалізації передпланової оцінки ефективності інвестиційно-інноваційних проектів буде включати в себе три етапи:

- 1-й етап. Аналіз зовнішнього середовища: погроз та можливостей та визначення їх кількості.
 - 2-й етап. Аналіз внутрішнього середовища: сильних та слабких сторін та визначення їх кількості.
 - 3-й етап. Оцінка впливу зовнішнього середовища на внутрішнє середовище проекту та визначення потенційного напрямку розвитку інвестиційно-інноваційних проектів залежно від ступеня їх впливу [14, 15].
- Алгоритм кожного етапу стосовно інвестиційно-інноваційних проектів (ІІІ) представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Загальний алгоритм реалізації модифікованого SWOT-аналізу

I. Алгоритм аналізу зовнішнього середовища інвестиційно-інноваційних проектів	
1	Формування переліку факторів зовнішнього середовища, які впливають на реалізацію ІІІ. Групування їх на Можливості (позитивного впливу) та Погрози (негативного впливу)
2	Оцінка ступеня впливу кожного із визначених факторів ($C_{впл}$) залежно від важливості для конкретного проекту за шкалою: Висока ступінь впливу — 3 бали. Середня ступінь впливу — 2 бали. Низька ступінь впливу — 1 бал.
3	Визначення вірогідності настання кожного з визначених зовнішніх факторів ($B_{наст}$) за шкалою: Найвірогідніше — 100 %. Висока ступінь вірогідності — 75 %. Середня ступінь вірогідності — 50 %. Низька ступінь вірогідності — 25 %. Дуже мала ступінь вірогідності — 10 %
4	Визначення коефіцієнтів впливу зовнішніх факторів за формулою: $K_i = (C_{впл,i} \cdot B_{наст,i}) \cdot 100 \%, \quad (1)$ де i — фактор зовнішнього середовища
II. Алгоритм аналізу внутрішнього середовища ІІІ	
1	Формування переліку факторів внутрішнього середовища, які впливають на реалізацію ІІІ. Групування їх на Сили (позитивного впливу) та Слабкості (негативного впливу)
2	Групування факторів кожної категорії відповідно до напрямку впливу на ІІІ для їх комплексної оцінки: виробнича сфера; кадрове забезпечення; фінанси та інвестиції; інновації та НДР; ринковий потенціал
3	Визначення механізму впливу факторів за допомогою побудування графу внутрішнього середовища ІІІ
4	Визначення кількості взаємозв'язків між факторами для оцінки ступеня впливу кожного з визначених факторів. Фактор з максимальною кількістю зв'язків визначатиме коефіцієнт максимального впливу ($K_{макс,впл}$)
5	Визначення вагових коефіцієнтів внутрішніх факторів за формулою: $K_{ваг,i} = (K_{зв,i} \cdot 100 \%) \div K_{макс,впл,i} \quad (2)$ де i — фактор внутрішнього середовища
6	Визначення наявного впливу кожного з визначених внутрішніх факторів ($B_{навлн}$) за шкалою: Відмінно — +3. Незадовільно — 2. Добре — +2. Вплив відсутній — 3. Задовільно — 0
7	Визначення коефіцієнтів впливу внутрішніх факторів за формулою: $K_{вн,i} = K_{ваг,i} \cdot B_{навлн,i} \quad (3)$ де i — фактор внутрішнього середовища
III. Алгоритм побудування зведеної SWOT-матриці та визначення вектора спрямованості розвитку ІІІ	
1	Визначення середньої оцінки для усіх визначених категорій факторів: Погрози; Можливості; Сильні сторони; Слабкості.
2	Будуємо SWOT-матрицю в системі координат: вісь X — зовнішнє середовище; вісь Y — внутрішнє
3	Визначення вектора спрямованості: — по осі X координата вектора визначається як сума середніх оцінок Можливостей та Погроз (з від'ємним знаком); — по осі Y координата — це сума середнього балу Сильних сторін та Слабкостей (з від'ємним знаком)
4	Проведення оцінки визначеного вектора спрямованості розвитку ІІІ

Саме на 3-му етапі буде визначатись напрям (вектор) розвитку ІІІ, зважаючи на який буде отримана можливість оцінити ступінь ризикованості проекту та визначити рівень доопрацювання його для нейтралізації виявлених негативних факторів впливу.

Реалізація такого механізму проведення SWOT-аналізу дасть змогу визначити перспективи та реальні можливості впровадження інвестиційно-інноваційного проекту для підприємства у сучасному ринковому середовищі. Необхідно також врахувати, що для кожної галузі перелік факторів може бути стандартизованим, але одночасно така методика проведення оцінки дає змогу змінювати набір факторів залежно від зміни реальних умов господарювання.

Основний перелік факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для промислових інвестиційно-інноваційних проектів, що розглядаються в рамках даної методики, представлений у табл. 2, 3.

Закінчення табл. 3

Група факторів	№ з/п	Фактори внутрішнього середовища
Корпоративні зв'язки підприємства (ринкова ніша)	11	Імідж підприємства на ринку
	12	Наявність постійних покупців продукції компанії
	13	Рівень забезпеченості довгостроковими контрактами з поставниками
	14	Забезпечення частки ринку
Фінансово-економічний стан підприємства	15	Рівень платоспроможності підприємства
	16	Наявність оборотного капіталу підприємства
	17	Фінансова стійкість підприємства
	18	Прибутковість виробничої діяльності
	19	Наявність власних та залучених інвестиційних коштів

Таблиця 2

Фактори зовнішнього середовища, що впливають на реалізацію інвестиційно-інноваційного проекту

№ п/п	МОЖЛИВОСТІ	ПОГРОЗИ
1	Програми розвитку економіки країни, регіонів	Спад ВВП, ВРП
2	Підтримка розвитку промислових підприємств (Державна програма розвитку промисловості)	Неефективна галузева структура. Нерівномірний рівень розвитку регіонів
3	Створення привабливого інвестиційного клімату у іноземних інвесторів	Недостатній рівень фінансування інноваційних проектів у промисловості
4	Визначення машинобудування як авангарду інноваційного розвитку промисловості	Високий рівень ризику вкладень з боку іноземних інвесторів
5	Великомасштабна науково-технічна система забезпечення НДР та кадрами	Підвищення конкуренції з боку іноземних виробників
6	Значні виробничі потужності промислових підприємств	Занепад матеріально-технічної бази промислових підприємств
7	Ринкова інфраструктура, що динамічно розвивається	Зниження якості технологічно-грамотних фахівців

Таблиця 3

Фактори внутрішнього середовища підприємства

Група факторів	№ з/п	Фактори внутрішнього середовища
Ресурсне забезпечення підприємства	1	Наявність та стан виробничих потужностей підприємства (рівень фізичного та морального зносу)
	2	Наявність нематеріальних активів та їх використання
Ресурсне забезпечення підприємства	3	Матеріально-технічна ресурсна база підприємства
	4	Кадрове забезпечення: стиль менеджменту, кваліфікація, поточність кадрів, рівень оплати, мотивація, психологічний клімат
	5	Транспортне забезпечення підприємства
Організаційно-виробнича діяльність підприємства	6	Стратегічний напрямок розвитку підприємства
	7	Організаційна структура підприємства
	8	Рівень якості виробництва, відповідність потребам сучасності
	9	Рівень маркетингово-збутової діяльності
	10	Рівень застосування інноваційних технологій у виробництві

До переліку факторів зовнішнього середовища віднесені як фактори загальноекономічного впливу, так і фактори безпосереднього впливу на промислові підприємства. Всі ці фактори безпосередньо формують зовнішнє оточення підприємства, в якому воно розвивається та існує. Оцінка ступеня їх впливу та залежності підприємства від їх зміни забезпечує або ж навпаки перешкоджає подальшому розвитку підприємства у сучасному економічному просторі [17].

Для проведення аналізу внутрішнього середовища визначено основний перелік факторів, що його формують, при цьому всі фактори групуються за характером комплексної оцінки діяльності підприємства.

Результатом проведення SWOT-аналізу за запропонованим алгоритмом є визначення вектора спрямованості можливого розвитку ІІІ. При цьому важливо визначити характеристику для кожного з квадрантів даної матриці. Під час складання переліку основних характеристик для кожного з квадрантів побудованої SWOT-матриці автор керується принципом пріоритетності, з точки зору інвестора. З позиції інвестора більш життєздатними будуть ті проекти, які в меншій мірі залежатимуть від факторів зовнішнього середовища, адже саме цій категорії факторів притаманні високі рівні невизначеності та ризику. Результати побудовання характеристик для визначення вектора спрямованості розвитку інвестиційно-інноваційних проектів за результатами SWOT-аналізу наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Характеристика векторного напрямку розвитку за SWOT-матрицею

Квадрант матриці	Загальна характеристика	Позиція інвестора відповідно до вектора
I	Поєднання високого рівня внутрішніх Сильних сторін та високих зовнішніх Можливостей. Найбажаніший напрям розвитку ІІІ	З точки зору потенційного інвестора, проекти з мінімальним ступенем ризику, оптимістичний сценарій
II	Поєднання високих зовнішніх Можливостей з невисоким рівнем внутрішніх Слабкостей проекту. Може розглядатись як потенційно привабливий варіант розвитку, адже внутрішні проблеми можливо вирішити силами розробників-ініціаторів	Реакція інвестора, як правило позитивна, адже використання зовнішніх можливостей знижує ризики, викликані внутрішніми Слабкостями

Закінчення табл. 4

Квадрант матриці	Загальна характеристика	Позиція інвестора відповідно до вектора
II*	Поєднання високих внутрішніх Слабкостей проекту з невисокими зовнішніми Можливостями. Проекти такого напрямку недостатньо привабливі для інвестування, потребують детальної діагностики можливих сценаріїв розвитку	Реакція інвестора, як правило негативна, проекти можуть бути розглянуті тільки в разі виявлення додаткових можливостей (участі в програмах підтримки, додаткові пільги)
III	Поєднання Сильних внутрішніх сторін та невисокої вірогідності впливу зовнішніх Погроз. Розглядається як проекти, що потребує уваги до можливих негативних змін зовнішнього середовища	Проекти даного сегмента матриці досить привабливі у разі детальної проробки питань співвідношення «ризик-ефект». Як правило, реакція інвестора позитивна
III*	Поєднання низького рівня внутрішніх Сильних сторін та високої вірогідності зовнішніх Погроз. Розглядається як проект, що потребує більш детального дослідження	З точки зору інвестора, досить ризикований варіант. Може бути прийнятий лише за умови доопрацювання
IV	Поєднання високих зовнішніх Погроз та невисокого рівня внутрішніх Слабких сторін. Може бути прийнятий для подальшого аналізу в разі доопрацювання або високої зацікавленості, з точки зору інвесторів, саме до впровадження даного III	Позиція інвестора характеризується негативним відношенням як до проекту з високим ступенем ризику невідповідності очікуваним результатам
IV*	Поєднання досить високих зовнішніх Погроз та високих внутрішніх Слабких сторін. Самий песимістичний прогноз розвитку проекту	Реакція інвестора негативна, дуже високий ризик втрати коштів. Розглядається тільки при додатковому фінансуванні або ставки на «темну конячку»

Як видно з представленої методики, основним ефектом проведення даного етапу досліджень є групування проектів за ступенем привабливості для потенційного інвестора за критерієм напрямку розвитку проекту. Даний аналіз дає можливість співставлення зовнішніх можливостей та погроз із внутрішніми сильними та слабкими сторонами. Для кожного підприємства набір факторів може змінюватись, але така методика оцінки проектів може бути застосована для підприємств інших напрямів діяльності з корекцією вхідних даних за проектом.

5. Результати досліджень інвестиційно-інноваційного проекту методом SWOT-аналізу для підприємства ПАТ «ОЗРСВ»

Основою для розгляду є інвестиційно-інноваційний проект по організації діяльності цеху по порізці металу та виробництву товарів з металу на території ПАТ «ОЗРСВ».

Для початку було визначено основний перелік факторів зовнішнього середовища (можливостей та погроз) для ПАТ «ОЗРСВ» з точки зору реалізації запропонованого проекту (табл. 5) та проведено їх оцінку.

Для проведення SWOT-аналізу обираються фактори зовнішнього оточення із рангом від 1 до 3 (табл. 6). При цьому необхідно врахувати той факт, що оцінка погроз визначається із від'ємним знаком.

Відповідно до алгоритму проводяться оцінка факторів внутрішнього середовища, підсумкові результати представлені у табл. 7 [6].

Таблиця 5

Реалізація оцінки зовнішнього середовища реалізації проекту на ПАТ «ОЗРСВ»

	МОЖЛИВОСТІ	Ступінь впливу ($C_{впл}$)		Вірогідність ($B_{наст}$)		Коефіцієнт впливу (K_i)	Об'єднання	Середня оцінка	Ранг
		Оцінка	Бал	Оцінка	%				
1	Програми розвитку економіки країни, регіонів (Програма соціально-економічного розвитку м. Одеси до 2020 р.)	висока	3	середня	50	150	Підтримка розвитку промислових підприємств	188	2
2	Підтримка розвитку промислових підприємств (Державна програма розвитку промисловості)	висока	3	висока	75	225			
3	Створення привабливого інвестиційного клімату у іноземних інвесторів	висока	3	середня	50	150	Сприяння інвестиційно-інноваційному розвитку машинобудування	188	1
4	Визначення машинобудування як авангарду інноваційного розвитку промисловості	висока	3	висока	75	225			
5	Великомасштабна науково-технічна система забезпечення НДР та кадрами	середня	2	висока	75	150	Ресурсне забезпечення інноваційних процесів в промисловості	150	3
6	Значні виробничі потужності промислових (машинобудівних) підприємств	середня	2	висока	75	150			
7	Ринкова інфраструктура що динамічно розвивається	середня	2	середня	50	100	Зростання обсягів ринку	100	4
	ПОГРОЗИ	Ступінь впливу ($C_{впл}$)		Вірогідність ($B_{наст}$)		Коефіцієнт впливу (K_i)	Об'єднання	Середня оцінка	Ранг
		Оцінка	Бал	Оцінка	%				
1	Спад ВВП, ВРП.	середня	2	реальність	100	200	Спад промислового виробництва	-175	2
2	Неефективна галузева структура	середня	2	висока	75	150			
3	Недостатній рівень фінансування інноваційних проектів у промисловості	висока	3	висока	75	225	Падіння інвестиційно-інноваційної привабливості галузі	-188	1
4	Високий рівень ризику вкладень з боку іноземних інвесторів	висока	3	середня	50	150			
5	Підвищення конкуренції з боку іноземних виробників	середня	2	низька	25	50	Підсилення конкуренції	-50	4
6	Занепад матеріально-технічної бази машинобудівних підприємств	висока	3	низька	25	75	Погіршення ресурсозабезпеченості підприємств	-88	3
7	Зниження якості технологічно-грамотних фахівців	середня	2	середня	50	100			

Таблиця 6

Фактори SWOT-аналізу зовнішнього середовища інвестиційно-інноваційного проекту для підприємства ПАТ «ОЗРСВ»

МОЖЛИВОСТІ			ПОГРОЗИ		
Фактор	Оцінка	Ранг	Фактор	Оцінка	Ранг
Сприяння інвестиційно-інноваційному розвитку машинобудування	188	1	Падіння інвестиційно-інноваційної привабливості галузі	-188	1
Підтримка розвитку промислових підприємств	188	2	Спад промислового виробництва	-175	2
Ресурсне забезпечення інноваційних процесів в промисловості	150	3	Погіршення ресурсозабезпеченості підприємств	-88	3
Середня оцінка	175		Середня оцінка	-150	

Обираються фактори із коефіцієнтом впливу вище 50 та проводиться рангування відповідно сильних та слабких сторін для визначення середньої оцінки. При цьому середню оцінку враховують для факторів із рангом від 1 до 3, як найбільш впливових (табл. 8).

Далі відповідно до алгоритму визначається вектор спрямованості розвитку проекту. Для цього:

I. Визначається середня оцінка для всіх категорій середовища SWOT та вектор при умові що вісь X – це зовнішнє середовище, вісь Y – внутрішнє. Тоді сума середньої оцінки Можливості та Погрози визначає X-координату вектору розвитку, а сума середніх оцінок Сильних та Слабких сторін – Y-координату.

II. Після визначення координат будується графік вектору спрямованості розвитку інвестиційно-інноваційного проекту (рис. 1) та визначається до якого квадранту

матриці від відноситься. Це дає змогу оцінити перспективність проекту як для підприємства, так і з точки зору привабливості для потенційного інвестора. Всі розрахунки зведені в табл. 9.

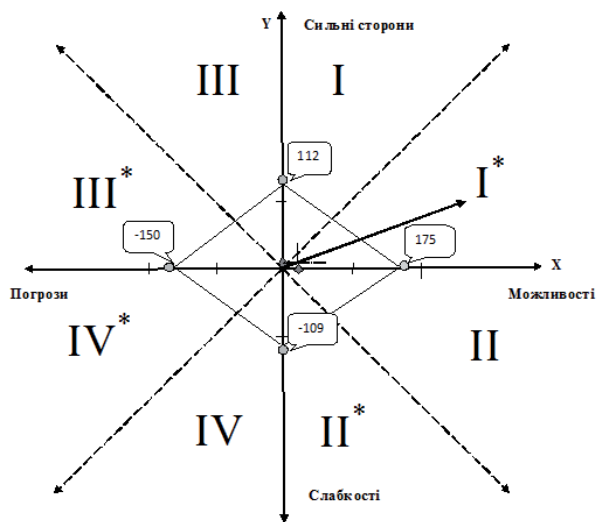

Рис. 1. Графічне визначення вектору спрямованості розвитку інвестиційно-інноваційного проекту на ПАТ «ОЗРСВ»

Таблиця 9

Визначення координат вектору спрямованості

Зовнішнє середовище		Внутрішнє середовище	
Можливості	175	Сильні сторони	112
Погрози	-150	Слабкі сторони	-109
Можливості + Погрози = X		Сильні + Слабкі = Y	
25		3	

Таблиця 7

Фактори внутрішнього середовища

Група факторів	№ п/п	Сильні сторони	Підсумкова оцінка	Група факторів	№ п/п	Слабкі сторони	Підсумкова оцінка
Ресурсне забезпечення	2	Наявність нематеріальних активів	109	Організаційно-виробнича діяльність	9	Рівень маркетингово-збиральної діяльності	-73
	4	Кадрове забезпечення	82		12	Наявність постійних покупців продукції компанії	-55
Організаційно-виробнича діяльність	6	Стратегічний напрямок розвитку підприємства	145	Фінансово-економічний стан	13	Рівень забезпечення довгострокового контракту із постачальниками	-18
	7	Організаційна структура підприємства	18		18	Прибутковість виробничої діяльності	-200
	10	Рівень застосування Інновацій та НДР у виробництві	55		19	Наявність власних та залучених інвестицій	-55

Таблиця 8

Рангування факторів внутрішнього середовища та визначення середньої оцінки

Група факторів	Ранг	Сильні сторони	Підсумкова оцінка	Група факторів	№ п/п	Слабкі сторони	Підсумкова оцінка
Ресурсне забезпечення	2	Наявність нематеріальних активів	109	Організаційно-виробнича діяльність	2	Рівень маркетингово-збиральної діяльності	-73
	3	Кадрове забезпечення	82		4	Наявність постійних покупців продукції компанії	-55
Організаційно-виробнича діяльність	1	Стратегічний напрямок розвитку підприємства	145	Фінансово-економічний стан	1	Прибутковість виробничої діяльності	-200
	4	Рівень застосування інновацій та НДР у виробництві	55		3	Наявність власних та залучених інвестицій	-55
Середня оцінка			112	Середня оцінка			-109

Таким чином, яки видно з представленого графіку даний проект відповідно до SWOT-матриці є привабливим для потенційного інвестора та може бути рекомендований до впровадження на ПАТ «ОЗРСВ».

6. Обговорення результатів реалізації методики SWOT-аналізу та визначення вектора спрямованості розвитку інвестиційно-інноваційного проекту

Оцінювання факторів середовища розвитку та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів є одним із важливих етапів оцінки їх ефективності та перспективності, в рамках планування інвестиційно-інноваційних процесів в цілому на підприємстві.

В умовах трансформації економічного простору, швидких та мало контрольованих змін факторів зовнішнього середовища, така оцінка дає змогу вчасно розробити необхідний комплекс управлінських рішень щодо запобігання їх негативного впливу на реалізацію проектів.

На практиці досить часто керівництво підприємства, а також потенційний інвестор стикаються із ситуацією, коли за всіма показниками ефективний інвестиційно-інноваційний проект, що обраний для реалізації, виявляється нежиттєздатним. В процесі його реалізації виникають ряд факторів, що не були достатньо проаналізовані та виявились додатковим фактором ризику проекту.

Саме з метою запобігання таких ситуацій пропонується на етапі передпланових досліджень застосування модифікованого SWOT-аналізу та визначення вектора спрямованості розвитку проекту, що дає змогу визначити перелік найбільш впливових та потребуючих додаткової уваги ризиків.

Результати дослідження показали, що завдяки проведенню такого аналізу, відповідно до класифікації SWOT-матриці (табл. 4) та визначеного вектору спрямованості розвитку проекту (рис. 1) потенційний інвестор чи керівник-ініціатор проекту має змогу оцінити можливість реалізації проекту на підприємстві з урахуванням поточного стану підприємства. Так за наведеним прикладом запропонований проект є таким що може бути розглянутий як перспективний та пропонуватись для подальшої розробки та впровадження (табл. 9), але при цьому необхідно врахувати фактори впливу зовнішнього середовища, а також досить малий рівень переваг внутрішнього.

Таким чином, на фазі передпланових досліджень можливо провести рангування інвестиційно-інноваційних проектів за рівнем їх привабливості для інвесторів із застосуванням методики модифікованого SWOT-аналізу.

7. Висновки

Проведене дослідження показало, що у складних умовах зовнішнього середовища існування та розвитку промислових підприємств країни для планування та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів необхідно застосування нових підходів до оцінки інвестиційно-інноваційних проектів. Процес оцінки промислових інвестиційно-інноваційних проектів повинен включати етап передпланових досліджень, який дасть ефективну оцінку їх життєздатності, привабливості з точки зору отримання прибутку, підвищення інноваційної активності підприємства, соціальної важливості. Одним із складових оцінок проектів є проведення аналізу середо-

вища розвитку та реалізації інвестиційно-інноваційних проектів за методикою модифікованого SWOT-аналізу.

Література

- Захарченко, В. І. Динаміка інвестиційно-інноваційних процесів у нестабільному середовищі [Текст]: монографія / В. І. Захарченко, М. О. Акулюшина. — Херсон: Олді-плюс, 2013. — 212 с.
- Мескон, М. Основы менеджмента [Текст]: пер. с англ. / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурри. — М.: Дело, 2004. — 800 с.
- Simister, P. SPACE Analysis — Strategic Position and Action Evaluation Matrix [Text] / P. Simister. — Available at: \www/URL: <http://www.differentiateyourbusiness.co.uk/space-analysis-strategic-position-and-action-evaluation-matrix>. — September 1, 2011.
- Кошечкин, С. А. Концепция риска инвестиционного проекта [Электронный ресурс] / С. А. Кошечкин. — Режим доступа: \www/URL: <http://www.cfin.ru/finanalysis/koshechkin.shtml>
- Волков, И. Анализ проектных рисков [Электронный ресурс] / И. Волков, М. Грачева. — Режим доступа: \www/URL: http://www.cfin.ru/finanalysis/project_risk.shtml
- Філіппова, С. В. Науково-методичні засади передпланової оцінки інноваційно-інвестиційних проектів [Текст]: монографія / С. В. Філіппова, В. І. Захарченко, М. О. Акулюшина. — Одеса: ОНПУ, Атлант VOI COIU, 2015. — 104 с.
- Лившиц, В. Н. Теория и практика оценки инвестиционных проектов в условиях переходной экономики [Текст] / В. Н. Лившиц, П. А. Виленский, С. А. Смоляк. — М.: Дело, 2000. — 360 с.
- Сигитова, Г. Анализ среды [Электронный ресурс] / Г. Сигитова. — Режим доступа: \www/URL: http://www.dekanblog.ru/blog/dopmat/sigul_swot.pdf
- Ілляшенко, С. М. Організаційно-економічні основи управління вибором напрямків інноваційного розвитку промислових підприємств [Текст]: монографія / С. М. Ілляшенко, О. А. Біловодська. — Суми: Університет. кн., 2010. — 281 с.
- Кисельников, А. А. Передпланові дослідження в регіонах: досвід наукових розробок в Новосибірській області [Текст] / А. А. Кисельников, А. С. Новосолов, Г. А. Унгура // Регіон: економіка і соціологія. — 2007. — № 3. — С. 10–27.
- Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організацій [Текст]: монографія / пер. укр. за ред. проф. Ф. О. Ярошенка. — К.: Новий друк, 2010. — 160 с.
- Frame, J. D. The New Project Management: Tools for an Age of Rapid Change, Corporate Reengineering and other Business Realities [Text] / J. D. Frame. — Jossey. — Bass Publ., 1999. — 328 p.
- Gittinger, J. P. Economic Analysis of Agricultural Projects [Text] / J. P. Gittinger. — Baltimor, London: EDI World Bank, 1989. — 528 p.
- Mankiw, N. G. Macroeconomics [Text] / N. G. Mankiw. — Ed. 5. — Worth Publ., 2005. — 548 p.
- Mansfield, E. Microeconomics [Text] / E. Mansfield. — Shorter 7th ed. — W. W. Norton and Co., 1997. — 440 p.
- Solberg, E. Microeconomics for Business Decisions [Text] / E. Solberg. — D. C. Heath and Co., 1992. — 716 p.
- Turner, J. R. The handbook of project — based management. Improving the processes for achieving strategic objectives [Text] / J. R. Turner. — McGraw — Hill Book Co., 1999. — 540 p.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДИКИ SWOT-АНАЛИЗА ПРИ ПЛАНИРОВАНИИ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Рассмотрены возможности применения методики SWOT-анализа в процессе инвестиционно-инновационного проектирования на промышленных предприятиях. Определена необходимость реализации данного метода исследования для оценки среды развития проектов в современных экономических условиях. Исследован алгоритм проведения анализа на примере промышленного предприятия и предложена классификация инвестиционно-инновационных проектов по результатам построения SWOT-матрицы.

Ключевые слова: інвестиційно-інноваційні процеси, інвестиційно-інноваційний проект, SWOT-аналіз, фактори середовища проекту, SWOT-матриця.

Акулюшина Марина Олександрівна, кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра менеджменту, Одеський національний політехнічний університет, Україна, e-mail: akmarin@ukr.net.

Акулюшина Марина Александровна, кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра менеджмента, Одесский национальный политехнический университет, Украина.

Akulyushina Marina, Odessa National Polytechnic University, Ukraine, e-mail: akmarin@ukr.net

УДК 336.7

DOI: 10.15587/2312-8372.2015.38387

Дещева Н. Е.

РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Надано оцінку динаміки нормативів інвестування у цінні папери по банківській системі України. Визначено розподілення інвестицій за групами банків і портфелями: торговий, на продаж, до погашення, інвестиції в асоційовані і дочірні компанії. Розраховано ризики вкладень у цінні папери на основі оцінки сформованих резервів під знецінення цінних паперів у портфелях на продаж і до погашення.

Ключові слова: цінні папери, інвестиційний портфель, ризик, депозитні корпорації, госпітальний банк, інвестування в цінні папери.

1. Вступ

Банківські установи є важливими інфраструктурними учасниками фондового ринку. Інвестиційна діяльність банківських установ характеризується позитивними результатами як для економіки країни, так і власне для банків [1]. На макрорівні кредитно-інвестиційні операції банків забезпечують стимулювання розвитку реального сектора економіки за рахунок надходження фінансових ресурсів, тоді як на рівні банків результатом кредитно-інвестиційної діяльності виступає одержання додаткових доходів, а також можливості участі у статутному капіталі підприємств чи інтеграції банківських і виробничих установ у спільні структури. Утім розвиток інвестиційної діяльності банків на фондовому ринку України стримують брак надійних інструментів і високий ризик інвестування, що і обумовлює актуальність проблеми дослідження.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Ризики іманентно властиві всім банківським операціям, найбільшою мірою це відноситься до інвестицій у цінні папери унаслідок нерозвиненості фондового ринку і обмежених можливостей для залучення капіталу та дефіциту інструментів для хеджування ризиків [2]. Рациональні банки-інвестори завжди прагнуть до формування ефективного інвестиційного портфеля, а його склад залежить від вибору переваг між ризиком та доходом [3].

Проблеми інвестування у цінні папери знаходяться у центрі уваги О. Андросової, Т. Афанасєвої, В. Білошапки, В. Концевич. Фінансисти оцінюють ринок

банківського «сміття», які вкладено в неліквідні цінні папери, що номінально збільшували активи банків, приблизно у 2 млрд. дол. [4], а це 6 % портфеля цінних паперів. Найчастіше його використовували українські банки, які не виходять за межі внутрішнього ринку, й не користуються послугами міжнародних аудиторів, для фіктивного збільшення капіталізації. Натомість ті банки, які виходять на міжнародний ринок або замовляють аудит у міжнародних аудиторських компаніях, отримували вимогу резервувати неліквідні цінні папери на 100 % їх вартості. Для вирішення проблеми неліквідних активів за умов кризи фахівці НБУ розробили чотири варіанти госпітального банку, які доцільно використовувати і для портфеля цінних паперів [5]. У цих умовах проблеми оцінки ризиків інвестування у цінні папери банківськими установами набувають особливої актуальності.

3. Об'єкт, мета та задачі дослідження

Об'єкт дослідження — економічні відносини, пов'язані з обігом цінних паперів.

Метою статті є оцінка ризиків портфеля цінних паперів депозитних корпорацій України загалом і у розрізі окремих груп банків.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі задачі:

1. Оцінити концентрацію цінних паперів у активах депозитних корпорацій.
2. Визначити особливості інвестиційних операцій у цінні папери за групами банків та притаманні їм ризики.
3. Обґрунтувати антикризові заходи на фондовому ринку, які стимулюватимуть інвестиційну діяльність депозитних корпорацій і знижуватимуть її ризики.